

	<i>Spanning</i> Rillingen over de rug
havo vwo	Leergebied Nederlands
Docentenhandleiding	

Anne van den Bent
Joni Luymes

Inhoudsopgave

1 De projectkaternen van ThiemeMeulenhoff	3
1.1 Aanleiding voor deze serie projectkaternen	
1.2 Welke projecten zijn er?	
1.3 Wat kenmerkt deze projecten?	
2 Het projectkatern <i>Spanning: Rillingen over de rug</i>	5
2.1 Thema en eindproduct/opbouw van het katern	
2.2 Aansluiting bij karakteristiek en kerndoelen van de nieuwe onderbouw	
2.3 Leeropbrengst: relatie met huidige kerndoelen	
3 Voorbereiding en organisatie van het project	7
3.1 Voorbereiding en afspraken binnen de sectie of de school	
3.2 Leerstofvervanging	
3.3 Planning: voorbereidingstijd, studielast leerlingen, roosters, leerroutes	
3.4 Benodigdheden	
3.5 Vereiste voorkennis leerlingen	
3.6 Kort overzicht leerlingactiviteiten in totale project	
3.7 Groepssamenstelling	
3.8 Keuzemogelijkheden en differentiatie (voor leerling en docent)	
4 Lessuggesties en aanwijzingen	10
4.1 Toelichting en antwoorden per opdracht	
4.2 Beoordeling en beoordelingsmodellen	
Bijlage 1: beoordelingsformulier presentatie eindopdracht	13
Bijlage 2: procesbegeleiding per groep	13
Bijlage 3: lijst spannende jeugdliteratuur	14
Bijlage 4: leerstofoverzicht	16

ThiemeMeulenhoff ontwikkelt leermiddelen voor Primair Onderwijs, Algemeen Voortgezet Onderwijs, Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie en Hoger Beroepsonderwijs.

Dit is de docentenhandleiding bij het lespakket *Spanning: Rillingen over de rug*. Deze handleiding is niet los verkrijgbaar. Het complete lespakket (ISBN 90-06-10298-9) bestaat uit 30 projectkaternen voor leerlingen en docentenmateriaal. Neem voor meer informatie en bestellingen contact op met ThiemeMeulenhoff (0575-594880) of kijk op www.thiememeulenhoff.nl

Eerste druk / eerste oplage

© ThiemeMeulenhoff, Utrecht / Zutphen 2005

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

1 De projectkaternen van ThiemeMeulenhoff

1.1 Aanleiding voor deze serie projectkaternen

Projecten vormen een prima mogelijkheid om het onderwijs te vernieuwen. Ze bieden een concrete en werkbare, veilige en inspirerende vorm voor het werken aan onderwijskundige doelen. In het kader van de nieuwe onderbouw maken scholen nieuwe keuzes ten aanzien van positionering, organisatie, didactische uitgangspunten en de daarbij passende werkvormen. Een van de opties om eens af te wijken van de traditionele werkwijze is het inzetten van projecten.

In de nieuwe onderbouw zal ook sprake zijn van het werken in leergebieden. In de kerndoelen voor de nieuwe onderbouw is deze clustering al doorgevoerd. En vanuit dat kader ontstaat de vraag naar materiaal waarmee in samenhang in een leergebied kan worden gewerkt. De ThiemeMeulenhoff projectkaternen zetten hier op in. En daarmee kan op school nuttige ervaring worden opgedaan als basis voor de toekomst: samenwerking tussen docenten, afstemming van vakken onderling of eventueel zelfs een stap naar volledig vakoverstijgend werken waarbij de traditionele vakinhouden in elkaar schuiven.

Om tegemoet te komen aan de vraag naar concreet en werkbaar materiaal binnen de kaders van de nieuwe onderbouw, biedt ThiemeMeulenhoff vanaf voorjaar 2005 een groot aantal projecten voor alle leergebieden en alle vakken.

1.2 Welke projecten zijn er?

	Projecten per leergebied / vak		Projecten rond het thema 'Spanning'	
	vmbo	havo / vwo	vmbo	havo / vwo
Mens en Maatschappij	De Indianen van het Amazonegebied	De Indianen van het Amazonegebied	Israël en de Palestijnen	Israël en de Palestijnen
NaSk / Techniek	Luid en duidelijk	Luid en duidelijk	Wek het zelf op!	Wek het zelf op!
Biologie / Verzorging	Mooi van buiten	Mooi van buiten	In- en ontspanning	In- en ontspanning
Wiskunde	ROTOR: spiegelen en draaien	ROTOR: spiegelen en draaien	Strikt geheim!	Strikt geheim!
Kunst en Cultuur	Theater, muziek en stijl		Het Zenuwslopende Museum	
Nederlands	Maak reclame!	Maak reclame!	Rillingen over de rug	Rillingen over de rug
Engels	Talenquest: Streetwise	Talenquest: Streetwise	First Time Ever ...	First Time Ever ...
Duits	Talenquest: Käfer-Tour		Comicgalerie	
Frans	Talenquest: Perdue à Paris		Attention Danger!	
Materiaal voor een complete projectweek				
	vmbo		havo / vwo	
	Circus in nood!		Circus in nood!	

Kijk voor meer informatie op www.projecten-online.nl en/of www.thiememeulenhoff.nl

1.3 Wat kenmerkt deze projecten?

In algemene zin hebben de projectkaternen van ThiemeMeulenhoff de volgende kenmerken:

Een project is een opdracht of een serie opdrachten,

- opgebouwd rond een thema
- leerlingnabij en probleemstellend
- met een duidelijk omschreven eindresultaat (dat per groep of per leerling kan verschillen)
- met een beperkte keuzemogelijkheid voor de leerling
- waarin elke leerling een individuele, zichtbare bijdrage levert aan het eindproduct
- waarin leerlingen samenwerken
- met een duidelijke tijdsafbakening (een studielast variërend van 8-16 studielasturen)
- inzetbaar naast elke methode.

Samenwerken op maat

Voor de projecten wordt al uitgegaan van de geïntegreerde leergebieden voor de nieuwe onderbouw.

Daarbinnen zijn per school nog steeds keuzes mogelijk: leergebiedoverstijgend, vakoverstijgend geïntegreerd, op elkaar afgestemd of bijvoorbeeld alleen met elkaar in verband gebracht. Samenwerken kan dus, maar hoeft niet! Om aan deze keuzes tegemoet te komen zijn er meerdere mogelijkheden:

- projecten per vak/leergebied met elk een eigen thema (zoals *Theater, muziek en stijl* voor Kunst en Cultuur, en *Maak reclame!* voor Nederlands);
- projecten per vak/leergebied rond hetzelfde thema: *Spanning* (zoals *In- en ontspanning* voor Biologie/Verzorging, en *Strikt geheim* voor Wiskunde), waarmee elke school kan kiezen of en zo ja welke vakken ze met elkaar in verband wil brengen;
- materiaal voor een complete projectweek: *Circus in nood*, waarmee schoolbreed en vakoverstijgend geïntegreerd kan worden gewerkt (ca. 40 slu).

Eenduidige didactische opzet en structuur

De projecten vertonen samenhang in het projectmatig werken als onderwijsvorm. Didactisch uitgangspunt voor al deze projecten is het actief en in toenemende mate zelfstandig 'ervaringsleren'. Leerlingen werken aan realistische opdrachten waarin samenwerking en inzicht in samenhang gestimuleerd worden. Een concreet eindproduct is steeds het resultaat.

De fasering binnen de projecten is met opzet eenvoudig gehouden. De structuur (vijf fasen) is voor alle projecten dezelfde.

- De start bestaat steeds uit een leerlinggerichte introductie onder het kopje **Wat ga je doen?** Hierin worden thema, werkwijze en eindproduct geïntroduceerd.
- De volgende fase heet **Hoe ga je het doen?** Deze bevat aanwijzingen en opdrachten over werkwijze, planning en organisatie van het vervolgtraject.
- Fase 3 is **Doen!** Nu gaat de leerling aan de slag en wordt het werkplan uitgevoerd.
- Daarna volgt de presentatie: **Laten zien**. De leerlingen laten elkaar en hun docent zien wat ze hebben gedaan, gemaakt, ontworpen, ingestudeerd e.d. Dit eindproduct kan de vorm hebben van een werkstuk, een tentoonstelling, een videobrief, een talkshow, een plan, een uitvoering, een mondelinge presentatie, een performance, etc.
- De laatste fase is steeds de **Terugblik**. Hierin evalueren leerlingen zelf het proces dat zij hebben doorlopen en het product dat is ontstaan. De docent kan deze evaluatie meenemen in de totale beoordeling van het project.

Tussendoor zijn er momenten waarop de docent akkoord moet geven op inhoud en voortgang. Door middel van afvinkmogelijkheden wordt daar in het materiaal in voorzien.

2 Het projectkatern *Spanning: Rillingen over de rug*

2.1 Thema en eindproduct/opbouw van het katern

Het katern is als volgt opgebouwd:

- inleiding op het onderwerp spanning, eindopdracht en werkvorm
- oriëntatie op onderwerp
- theoretische onderbouwingen op basis van zelf ontdekken
- toepassen van geleerde in deelopdrachten, die uiteindelijk het beginmateriaal vormen voor de eindopdracht.
- de eindopdrachten waaruit de leerlingen kunnen kiezen: een aflevering van een jongerentijdschrift, een hoorspel of een spannende film- of tv-scène.

De leerling (of een groepslid) moet in principe het hele traject doorlopen om tot een goed, zelfgekozen eindproduct te komen.

Belangrijk is dat de leerling vooruitkijkt, zodat eventueel benodigd materiaal bijtijds geregeld is. Bovendien houdt de leerling zo overzicht over wat hem nog te wachten staat en hoeveel tijd hij daarvoor (nog) heeft. Ieder nieuw onderdeel begint met een schema dat door de leerling zelf moet worden ingevuld. Het doel hiervan is dat de leerling zich oriënteert op het onderdeel en vervolgens de werkzaamheden plant.

De (creatieve) onderdelen worden gevolgd door een zelfevaluatie.

2.2 Aansluiting bij karakteristiek en kerndoelen van de nieuwe onderbouw

Karakteristiek

De leerling leert actief en in toenemende mate zelfstandig: In de nieuwe onderbouw staat onder andere het zelf ontdekkend leren van de leerling centraal.

De leerling oriënteert zich: Dit katern is zodanig opgebouwd dat de leerling een opdracht moet uitvoeren, waarbij de leerling zich eerst moet oriënteren, dan moet plannen en dan uitvoeren. Op deze wijze maakt de leerling zich nieuwe theorie en vaardigheden eigen. Ook reflectieve vermogens worden aangesproken. Daarnaast moet de leerling geregeld keuzes maken, waarbij hij zich kan laten leiden door interesse en/of capaciteit.

De leerling leert samen met anderen: Ook kenmerkend voor de nieuwe onderbouw is samenwerking met anderen. Door een goede structurering van groepen en taken krijgt de leerling de gelegenheid optimaal gebruik te maken van de voordelen van samenwerking.

Het tempo van de leerlingen kan en mag uiteenlopen.

De leerling leert in een uitdagende, veilige en gezonde leeromgeving: Behalve dat de leerling gebruik maakt van nieuwe, moderne leermiddelen (ict) is er een klimaat waarbinnen fouten gemaakt mogen worden, conflicten (mondeling) opgelost moeten worden en waarbij de leerlingen elkaar stimuleren in verantwoordelijk gedrag.

Kerndoelen

- 1 De leerling leert zich mondeling en schriftelijk begrijpelijk uit te drukken
 - overleg binnen de groep
 - overleg met andere groepen
 - (eventueel) houden van een enquête
 - presenteren van de eindopdracht
 - selectief luisteren en kijken
 - inzicht krijgen in non-verbale communicatie (toon, gebaren, timing bij vertellen en niet-talige aspecten van radio- en tv-scènes)
 - specifieke kenmerken van tekstsoorten (vooral fictionele) toepassen
 - schrijven van een spannend verhaal
 - schrijven van een informatief artikelkje
 - opstellen van een enquête
 - schrijven van een script
 - eigen tekst functioneel van beeld voorzien en verzorgd vormgeven
 - kritisch kijken naar gemaakte teksten

- 2 De leerling leert zich te houden aan conventies (spelling, grammaticaal correcte zinnen, woordgebruik) en leert het belang van die conventies te zien
Dit kerndoel wordt niet specifiek behandeld, maar komt uiteraard wel aan de orde bij de verzorging van de eindopdracht.
- 3 De leerling leert strategieën te gebruiken voor het uitbreiden van zijn woordenschat
werken met begrippenlijst
- 4 De leerling leert strategieën te gebruiken bij het verwerven van informatie uit gesproken en geschreven teksten
selectief luisteren en kijken (bij bijvoorbeeld fictie- en tv-/filmfragmenten)
specifieke kenmerken van tekstsoorten herkennen (vooral fictionele en informatieve)
functies van beeld en opmaak herkennen
doelgroep herkennen
verschil tussen objectieve en subjectieve teksten ervaren
- 5 De leerling leert in schriftelijke en digitale bronnen informatie te zoeken, te ordenen en te beoordelen op waarde voor hemzelf en anderen
analyseren en opstellen van een enquête
- 6 De leerling leert deel te nemen aan overleg, planning, discussie in een groep
overleg binnen de groep
overleg met andere groepen
leerling krijgt vaste taak/rol gedurende het hele project
- 7 De leerling leert een mondelinge presentatie te geven
presentaties gedurende het project binnen de groep
presentatie eindopdracht voor hele klas
- 8 De leerling leert verhalen, gedichten en informatieve teksten te lezen die aan zijn belangstelling tegemoet komen en zijn belevingswereld uitbreiden
krantenartikeltjes
fictiefragmenten
- 9 De leerling leert taalactiviteiten (spreken, luisteren, schrijven en lezen) planmatig voor te bereiden en uit te voeren
leerling heeft een vaste rol, wordt daardoor gedwongen zich te oriënteren, het werk te plannen en volgens afspraken uit te voeren. Leerling vult aan het begin van ieder hoofdstuk een logboekje in, en voor iedere (grotere) opdracht een plan van aanpak.
- 10 De leerling leert te reflecteren op de manier waarop hij zijn taalactiviteiten uitvoert en leert, op grond daarvan en van reacties van anderen, conclusies te trekken voor het uitvoeren van nieuwe taalactiviteiten
leerling moet na (grotere) opdrachten en voltooiing katern en eindopdracht reflectieformulieren invullen.

2.3 Leeropbrengst: relatie met huidige kerndoelen

Met dit project kan aan de navolgende kerndoelen worden gewerkt:

- A. mondelinge taalvaardigheid:
 - overleg binnen de groep
 - overleg met andere groepen
 - (eventueel) houden van een enquête
 - presenteren van de eindopdracht
 - selectief luisteren en kijken
 - inzicht krijgen in non-verbale communicatie (toon, gebaren, timing bij vertellen, niet-talige aspecten van radio- en tv-scènes)
- B. leesvaardigheid
 - specifieke kenmerken van tekstsoorten herkennen (vooral fictionele en informatieve)
 - functies van beeld en opmaak herkennen
 - doelgroep herkennen
 - verschil tussen objectieve en subjectieve teksten ervaren
- C. schrijfvaardigheid
 - specifieke kenmerken van tekstsoorten (vooral fictionele) toepassen
 - schrijven van een spannend verhaal
 - schrijven van een informatief artikeltje

opstellen van een enquête
schrijven van een script
eigen tekst functioneel van beeld voorzien en verzorgd vormgeven
kritisch kijken naar gemaakte teksten

D. fictie

lezen spannende fictiefragmenten
bekijken spannende (fictionele) televisie- of filmfragmenten
ontdekken van spanningsverwerkers
analyseren van fictie met betrekking tot het gebruik van spanningsverwerkers
vertrouwd raken met enkele literair-theoretische termen

E. taal en cultuur

inzicht krijgen in bijzonder (literair) taalgebruik en het effect ervan

3 Voorbereiding en organisatie van het project

3.1 Voorbereiding en afspraken binnen de sectie of de school

Voor de docent met het project kan starten, moet de keuze gemaakt worden of het project aaneengesloten aangeboden wordt of verspreid over een aantal weken. Afhankelijk van de gemaakte keuze zal er overlegd moeten worden met de schoolleiding/roostermakers.

Wat betreft de benodigde materialen: zie paragraaf 'benodigdheden'.

De docent kan het project laten uitvoeren in samenwerking met het vak drama. De activiteiten zullen voornamelijk tijdens de contacturen moeten plaatsvinden. De leerlingen moeten zelf aan het begin van ieder hoofdstuk bepalen wat zij ter voorbereiding nodig hebben en dus eventueel buiten de les kunnen of moeten doen, te denken valt aan het opnemen van fragmenten van de televisie, het huren van een video of dvd of het verzamelen van korte krantenberichtjes. Er is vanuit gegaan dat de leerlingen, als zij de contacturen optimaal gebruiken, geen werk buiten deze uren hoeven te besteden aan het project. Mochten zij echter hun eigen planning niet halen, dan zullen zij een en ander buiten de contacturen om moeten doen.

Het is verstandig het project gezamenlijk te starten. De rest van het project zijn de groepen zelfstandig en in hun eigen tempo bezig. De rol van de docent is die van begeleider en controleur.

3.2 Leerstofvervanging

De volgende onderwerpen komen aan bod en kunnen als gedeeltelijk 'stofvervangend' gezien worden: fictie/non-fictie, genre (verschillende prozagenres), literaire begrippen (dialogo, personages, script), objectief/subjectief, spanningstrucs in fictie (open plekken, uitstel creëren door: andere verhaallijn, flash back, vooruitwijzing, dwaalspoor), tekstdoel (informer, amuseren), doelgroep, tekstsoorten (informatief, fictie), tekstvormen (enquête, artikel, recensie, (spannende) fictie als verhaal, radio- of tv-scène), vragen (open/gesloten vragen), presentatie houden.

Wat ook als stofvervangend beschouwd mag worden zijn de opdrachten creatief schrijven.

In bijlage 4 wordt verwezen naar relevante paragrafen uit *Op nieuw niveau*.

3.3 Planning: voorbereidingstijd, studielast leerlingen, roosters, leerroutes

Dit project leent zich er zowel voor om het in een korte, aaneengesloten periode uit te voeren (bijvoorbeeld alle contacturen voor het vak Nederlands), als om het te verspreiden over een groter aantal weken (bijvoorbeeld één contactuur Nederlands per week). Uiteraard kan er ook voor gekozen worden om gedurende een kortere periode per dag een dagdeel aan het project te wijden. Dit heeft dan wel consequenties voor het rooster. De leerling zal er 12 tot 15 klokuren aan besteden.

Voor keuzemogelijkheden en differentiatie zie paragraaf 3.8.

3.4 Benodigheden

Voor dit project hebben de leerlingen het volgende nodig: materiaalmap per groep, kranten en tijdschriften. Het is aan te raden dat de docent een stapel kranten en tijdschriften in de klas heeft liggen.

Er is vanuit gegaan dat er op de school het volgende aanwezig is: voldoende videorecorders/dvd-recorders, computerruimtes, kopieerapparaat, stereo-installaties, video-opnameapparatuur, opnamebandjes, tape recorder, A3-papier, knip- en plakmateriaal, eventueel verf/kwasten en ander 'versier'materiaal.

3.5 Vereiste voorkennis voor leerlingen

Er wordt van de leerlingen verwacht dat zij deel 1 van de methode *Op niveau plus* of *Op nieuw niveau* of een andere methode die in de brugklas gebruikt kan worden, hebben afgesloten. Er wordt voornamelijk een beroep gedaan op de voorkennis van het schrijven van teksten en op de voorkennis van tekstdoelen.

3.6 Kort overzicht leerlingactiviteiten in totale project

Rillingen over de rug en Handen uit de mouwen!

doel: de leerling oriënteert zich op het katern en de eindopdrachten en maakt een grove planning van het project

Wat is spanning?

doel 1: de leerling oriënteert zich op het onderwerp spanning dmv een woordweb

doel 2: de leerling ervaart dat spanning afhangt van taalgebruik en toon, timing en gebaren

Smaken verschillen

doel 1: de leerling maakt een enquête, neemt deze af en ervaart dat spanning subjectief is

doel 2: de leerling ervaart dat verschillende genres verschillende soorten spanning oproepen

Een bron van spanning

doel: de leerling ervaart dat spanning afhangt van schrijfdoel, taalgebruik en toon

Met je boek onder je dekbed: spanning in geschreven teksten

doel: de leerling maakt kennis met een aantal spanningstrucs en leert deze te herkennen

Op het puntje van je stoel: spanning in films of op tv

doel 1: de leerling maakt kennis met een aantal spanningstrucs en leert deze te herkennen

doel 2: de leerling beschouwt overeenkomsten en verschillen tussen spanning in boeken en spanning in films en op tv

Span je in!

doel 1: de leerling maakt een keuze uit de drie eindopdrachten

doel 2: de leerling maakt de eindopdracht en gebruikt daarbij de resultaten van eerdere opdrachten.

3.7 Groepssamenstelling

De leerling werkt gedurende het gehele project in een vaste groep van (bij voorkeur vier) leerlingen. De docent stelt de groepjes samen en heeft daarbij de keuze deze homogeen of heterogeen te maken. Men kan denken aan homogeen of heterogeen naar: niveau, tempo, interesse, talent of gedrag. Ook kan het zinvol zijn rekening te houden met de uit te voeren rollen. De volgende rollen zijn te verdelen:

de voorzitter:

- zorgt voor een gelijk aandeel van alle groepsleden in overleg, tijd en resultaat
- schakelt bij problemen binnen de groep de docent in
- leidt de groepsgesprekken
- heeft, als de stemmen staken, de beslissende stem

de **tijds- en procesbewaker**:

- plant de tijdstippen en tijdsduur voor de groepsopdrachten
- houdt de tijdsplanning van het hele project in de gaten
- wijst de anderen op de tijdsplanning

de **materiaalverzorger**:

- bewaart verzameld en gemaakt materiaal in de materiaalmap
- regelt of maakt eventuele kopieën
- regelt apparatuur indien nodig
- regelt het opnemen van tv of radio indien nodig

de **secretaris**:

- controleert of de logboekjes op dezelfde manier worden ingevuld
- schakelt bij problemen met de stof de docent in
- is de contactpersoon met andere groepen en met groepsleden die afwezig zijn en helpt hen bij terugkeer achterstallig werk in te halen

De docent houdt in de gaten of de leerling zijn rol naar behoren uitvoert.

Als er niet alleen groepen van vier leerlingen zijn, maar ook groepen van drie of vijf, kunnen de rollen als volgt aangepast worden:

Bij groepen van drie leerlingen worden de taken van de secretaris verdeeld. Dus:

de **voorzitter**:

- zorgt voor een gelijk aandeel van alle groepsleden in overleg, tijd en resultaat
- schakelt bij problemen binnen de groep de docent in
- schakelt bij problemen met de stof de docent in
- leidt de groepsgesprekken
- heeft, als de stemmen staken, de beslissende stem

de **tijds- en procesbewaker**:

- plant de tijdstippen en tijdsduur voor de groepsopdrachten
- houdt de tijdsplanning van het hele project in de gaten
- wijst de anderen op de tijdsplanning
- controleert of de logboekjes op dezelfde manier worden ingevuld

de **materiaalverzorger**:

- bewaart verzameld en gemaakt materiaal in de materiaalmap
- regelt of maakt eventuele kopieën
- regelt apparatuur indien nodig
- regelt het opnemen van tv of radio indien nodig
- is de contactpersoon met andere groepen en met groepsleden die afwezig zijn en helpt hen bij terugkeer achterstallig werk in te halen

Bij groepen van **vijf** leerlingen wordt de taak van de materiaalverzorger gedeeld.

de **materiaalbewaarder**:

- bewaart verzameld en gemaakt materiaal in de materiaalmap

de **materiaalverzorger** zorgt voor

- regelt of maakt eventuele kopieën
- regelt apparatuur indien nodig
- regelt het opnemen van tv of radio indien nodig.

3.8 Keuzemogelijkheden en differentiatie (voor leerling en docent)

De docent kan ook voor een verkort traject kiezen van ongeveer 8 klokuren. De docent of het groepje kan kiezen uit de volgende suggesties:

- de docent kiest voor het ‘jongerentijdschrift vol spannende verhalen’ als verplichte eindopdracht en schrapt de deelopdrachten die nodig zouden zijn geweest voor de andere eindopdrachten (Doen! Op het puntje van je stoel).
- de docent verdeelt de opdrachten over duo’s; vervolgens wisselen de duo’s in hun eigen groep van vier ervaringen uit.

Bij de diverse hoofdstukken heeft de leerling de keuze uit verschillend materiaal voor de (onderzoeks)opdrachten. Uiteraard is deze keuze er ook bij de eindopdracht.

4 Lessuggesties en aanwijzingen

4.1 Toelichting en antwoorden per opdracht

Voordat de leerlingen met het katern beginnen, zijn er groepjes gemaakt. De leerlingen werken vanaf het begin in hun vaste groepje.

De leerlingen gaan steeds zelfstandig aan de slag en doen dat in hun eigen tempo, dus de hierna volgende suggesties kunnen aan de afzonderlijke groepen gegeven worden. Enkele gezamenlijke momenten kunnen gebruikt worden voor algemene aanwijzingen (zoals het benadrukken van het belang van het logboekje) en hoofdstukspecifieke aanwijzingen (zoals het verzamelen van kranten bij 5: Een bron van spanning of het verzorgen van een opname of huren van een videoband of dvd bij 7: Op het puntje van je stoel).

- 1 Wat ga je doen? Rillingen over de rug
 - iedereen leest pagina 2 zelf door.
 - bekijk de mogelijke eindopdrachten. Alle tussenopdrachten kunnen of moeten gebruikt worden bij het gekozen eindproduct.
 - elke leerling is verantwoordelijk voor zijn eigen katern. Vul alles in. Ook op de verzorging van het katern wordt gelet.
- 2 Hoe ga je het doen? Handen uit de mouwen!
 - tijdens het katern werk je samen. Bespreek de voordelen van samenwerking.
 - controleer of de rol- en taakverdeling duidelijk is bij iedereen.
 - maak samen een (in tijd) haalbare taakplanning. Besteed er voldoende tijd en zorg aan.
 - laat de planning afvinken door de docent.
 - bekijk met elkaar de begrippenlijst achter in het katern. De meeste theoretische onderbouwing kunnen jullie daar opzoeken.
- 3 Doen! Wat is spanning?
 - probeer bij het woordweb uit te komen bij woordgroepen die horen bij verschillende aspecten van de wereld (eigen leven, gebeurtenissen in de werkelijkheid) en bij verschillende genres (spookverhalen, detectives, thrillers, probleemverhalen, oorlogsverhalen)
 - een eigen spannende gebeurtenis kan uit iets heel ‘kleins’ of ‘gewoons’ gehaald kan worden: een spannende wedstrijd, fietspech langs een donkere weg...
 - voor inspiratie bij het samenstellen van de top 3: zie de literatuurlijst achter in deze handleiding
 - bij het bespreken van het resultaat van de top 3: zie je hoe smaken kunnen verschillen? Ieder heeft zijn eigen voorkeur voor een bepaald (spannend) genre.

Opmerking voor de docent: de definitie van spanning wordt langzaam opgebouwd: na ieder onderdeel kan de leerling dit uitvoeriger omschrijven. Hier is het de bedoeling dat de leerlingen ontdekken dat er veel verschillende soorten spanning zijn en dat deze door iedereen anders gewaardeerd worden.

4 Doen! Smaken verschillen!

- bekijk eerst diverse voorbeelden van enquêtes (hoe zien ze eruit, hoe zijn ze opgebouwd, welke type vragen worden gebruikt en hoe worden de antwoorden geformuleerd), voordat jullie zelf met de enquête aan de slag gaan. Zoek voorbeelden enquêtes bijvoorbeeld op internet.
- jullie enquête moet voldoen aan de volgende criteria: minimaal 20 vragen, vooral gesloten vragen, meerkeuze-antwoorden met voldoende bereik, verzorgde uitstraling. Elk groepslid ondervraagt ten minste 10 personen. Bewaar de enquête en de uitwerking in de materiaalmmap.
- houd de tijdplanning extra goed in de gaten.
- laat de planning afvinken door de docent.
- bekijk zo nodig de begrippenlijst achter in het katern

Opmerking voor de docent: de leerlingen zullen (weer) ontdekken dat smaken verschillen, maar dat er specifieke spanningselementen zijn die effectief zijn bij hun publiek (zie eindopdracht).

5 Doen! Een bron van spanning

- zorg voor voldoende kranten.
- houd de tijdplanning extra goed in de gaten.
- bewaar alle uitwerkingen in de materiaalmmap.

TIP door het taalgebruik aan te passen kun je van een objectief, zakelijk bericht een spannend verhaal maken andersom.

- laat de opdracht afvinken door de docent.

Opmerking voor de docent: de leerlingen gaan zelf spanningsverwekkers gebruiken bij het herschrijven van een – informatief – krantenartikel (onderwerp, specifiek taalgebruik). De leerlingen maken ook van hun eigen ‘spannende’ verhaal (zie p. 5) een objectief krantenartikel (en moeten dus al het subjectieve taalgebruik verwijderen)

6 Doen! Met je boek onder je dekbed: spanning in geschreven teksten

- houd de tijdplanning extra goed in de gaten.
- laat de opdracht afvinken door de docent.
- gebruik zo nodig de begrippenlijst achter in het katern
- de fragmenten zijn te vinden op www.projecten-online.nl. Uiteraard kunnen jullie ook een zelfgekozen fragment nemen (zie bijvoorbeeld de literatuurlijst achter in deze handleiding).
- de schrijfpdracht (p. 13) maakt onderdeel uit van de eindopdracht. Kies in de groep voor vier verschillende genres en schrijf gezamenlijk vier verhalen. Volg daarbij nauwkeurig alle stapjes zoals aangegeven in het leerlingenkatern.

Opmerking voor de docent: houd in de gaten dat de leerlingen uitkomen bij het volgende eindpunt: schrijvers gebruiken trucs om verhalen spannend te maken. Leerlingen moeten op dit punt enig begrip hebben van: open plekken, dwaalsporen, vertraging, flash back, vooruitwijzing en andere verhaallijn.

7 Doen! Op het puntje van je stoel: spanning in films of op tv

- let op 1: voor dit onderdeel hebben jullie een fragment (bijvoorbeeld op videoband of dvd) nodig.
- let op 2: ben je de eerste groep die met deze opdracht aan de slag gaat dan heb je eerste keus voor het genre. Zijn andere groepen al verder dan overlegt de secretaris van de groep met de andere groepen over het te kiezen genre.
- lees eerst het hoofdstuk helemaal door en denk aan de tijdplanning.
- bewaar de wervende poster in de materiaalmmap.
- laat de opdracht afvinken door de docent.

Opmerking voor de docent: houd in de gaten dat de leerlingen uitkomen bij het volgende eindpunt: filmmakers gebruiken deels dezelfde spanningstrucs (open plekken, dwaalsporen, vertraging, flash back, vooruitwijzing, andere verhaallijn) en deels andere trucs (muziek, geluiden, belichting, beeld, omgeving, attributen).

In geval van tijdnood kan de opdracht: maak een wervende poster vervallen.

8 Span je in!

- lees eerst het hoofdstuk helemaal door en denk aan de tijdplanning.
- bekijk al het voorwerk dat jullie al hebben gedaan (eigen spannende gebeurtenis beschrijven op p. 5, spannend verhaal op basis van een krantenbericht schrijven op p. 10, spannend groepsverhaal schrijven op p. 13, filmposter maken op p. 15 en lijsten met trucs op p. 12 en p. 15).
- maak samen een keuze voor een definitieve eindopdracht, spreek af wie het benodigde materiaal verzamelt, verdeel de taken (bijvoorbeeld het reserveren van apparatuur, het maken van een decor, het meenemen van attributen, het instuderen van rolletjes) en maak een goede tijdplanning.

- laat de opdracht afvinken door de docent.
- bereid de presentatie voor.

Opmerking voor de docent: de eindopdracht kan gepresenteerd worden aan de hele groep. Zowel de docent als de leerlingen kunnen de eindopdracht beoordelen.

TIP niet alle leerlingen hoeven alle eindopdrachten te beoordelen. Kies bijvoorbeeld telkens acht leerlingen uit.

4.2 Beoordeling en beoordelingsmodellen

Het proces wordt door de docent op vaste punten gecontroleerd. Gedurende het project kan de docent aantekeningen per groep maken m.b.v. bijlage 2.

Het beoordelingformulier van het katern per leerling is opgenomen op pagina 20 van het leerlingenkatern.

Ook zijn er diverse afvinkmomenten en beoordelingsformulieren:

- de planning aan het begin van ieder nieuw onderdeel (in het katern)
- de plannen van aanpak bij sommige opdrachten (in het katern)
- na de zelfevaluaties (in het katern)
- bij voltooiing katern (in het katern)
- bij presentatie eindopdracht (bijlage 1, deze beoordelingsformulieren kunnen ook voor de leerlingen gekopieerd worden, zodat zij de presentaties ook kunnen beoordelen).

Voorstel voor becijfering: de docent kan het katern en de eindopdracht afzonderlijk beoordelen en becijferen en daarbij zelf een verhouding kiezen bij de bepaling van het eindcijfer. Beide cijfers en het eindcijfer worden op de laatste pagina van het katern ingevuld.

Bijlage 1: beoordelingsformulier presentatie eindopdracht

<i>Tijdschrift</i>		<i>Hoorspel</i>		<i>Televisie- of filmscène</i>	
pakkende titel	○○○	script	○○○	script	○○○
voorkant	○○○	geluidseffecten	○○○	geluidseffecten	○○
inhoudsopgave	○	muziek	○○○	muziek	○○
opbouw	○○○	stemmetjes	○○○	rollen	○○○
eerder gemaakte stukken	○○○○○	duur	○	decor/attributen	○○○
toegevoegde stukken	○○○○○	korte situatieschets	○	duur	○
professionele uitstraling	○○○	dialogoog	○○○	dialogoog	○○○
passende illustraties	○○○	herkenbare personages	○○○	herkenbare personages	○○○
verzorging	○○○○	keuze van het fragment	○○	keuze van het fragment	○○
		herkenbare spanningstrucs	○○○○	herkenbare spanningstrucs	○○○○
		spannend	○○○○	spannend	○○○○
Cijfer (aantal gekleurde bolletjes/ 3): _____		Cijfer (aantal gekleurde bolletjes/ 3): _____		Cijfer (aantal gekleurde bolletjes/ 3): _____	
Commentaar :		Commentaar :		Commentaar:	
_____		_____		_____	
_____		_____		_____	

Bijlage 2: procesbegeleiding per groep

Hoofdstuk/groep:	groep ...
Handen uit de mouwen!	
Wat is spanning?	
Smaken verschillen!	
Een bron van spanning	
Met een boek onder je dekbed	
Op het puntje van je stoel	
Span je in! tijdschrift	
Span je in! hoorspel	
Span je in! film/tv	
Terugblik	

Bijlage 3: lijst spannende jeugdliteratuur

Detectives (zie thrillers)

Discriminatie en racisme

Bernard Ashley, *Met je rug tegen de muur*
Marion Bloem, *Brieven van Souad*
Wim Daniëls, *De bushaltejongen*
Suzanne Fisher Staples, *Noodweer*
Isolde Heyne, *Yıldız, één van ons*
Beverly Naidoo, *Keten van verzet*
Elizabeth Laird, *Wij zijn Koerdistan*
Anne Provoost, *Vallen*
Norman Silver, *Geen tijgers in Afrika; Pythondans*
Ellen Tjisinger, *Vijandig vuur*
Gijs Wanders, *Gedwongen verzet*
Jan de Zanger, *Desnoods met geweld*

Dood

Dirk Bracke, *Het uur nul*
Elin Brodin, *Lieve Timo*
Tessa Duder, *Baan drie: Alex Archer*
Paula Fox, *De arendsvlieger*
Libby Gleeson, *Als je het lef hebt*
Evert Hartman, *De voorspelling*
Veronica Hazelhoff, *In Sara's huis*
Janni Howker, *Toen onze Daniël doodging*
Elizabeth Laird, *Anna*
Ted van Lieshout, *Gebr.*
Unni Lindell, *De zuigzoen*
Margaret Mahy, *Vergeeten herinnering*
Per Nilsson, *Het lied van de raaf*
Mary K. Pershall, *Beelden van Nickie*
Cary Slee, *Pijnstillers; Spijt!*
Jan Simoen, *Met mij gaat alles goed*
Hans Stolp, *De gouden vogel*
Renate Welsh, *Een hand om vast te houden*

(Familie)relaties

Else van Erkel, *Philip en Julia*
Ed Franck, *De dolk*
Helen Kim, *Een lange regentijd*
Cary Slee, *Paniek*
Marita de Sterck, *Sterk vlees*
Karlijn Stoffels, *Rattenvanger*
Jan Terlouw, *Eigen rechter*
Annika Thor, *Eiland in zee*
Daniël Wieler, *Op drift*

Geweld

Kare Bluitgen, *De martelaren van Chatila*
Giles Diggle, *Het Hanengerecht*
Janni Howker, *Toen onze Daniël doodging*
Gonneke Huizing, *Mes op de keel*
Harm de Jonge, *Dood spoor*
Bart Moeyaert, *Blote handen*
Tais Teng, *Dode ogen*
Ellen Tjisinger, *Morgenster*

Heksen of mysterieuze zaken

Greet Beukenkamp, *Het jaar van de heks*
Gary Crew, *Vreemde Voorwerpen*
Monica Furlong, *Heksenkind; Juniper*
Henk van Kerkwijk, *Heksenjacht*
Otfried Preussler, *Meester van de zwarte molen (Krabat)*
Heksenvervolging, hekserij, oude magie en duivelse toverkunsten
L.E. Anderson, *Heksenjacht*
Leen van den Berg en Beatrijs Peeters, *Kind van de duivel*
Greet Beukenkamp, *Het jaar van de heks*
Eouin Colfer, *Artemis Fowl*
Marianne Curley, *De vloek*
Hennie Fortuin, *De reis van de dwerg*
Pete Hautman, *De tijdkring*
Theo Hoogstraaten, *De spiegelvrouw*
Clif McNish, *Het duistere kasteel*
Rita Murphy, *Nachtvluchten*
Per Nilsson, *Het lied van de raaf*
Welwyn Wilton Katz, *Heksenbevel*
Henk van Kerkwijk, *Heksenjacht*
Ton van Reen, *Vlucht voor het vuur*
Celia Rees, *Heksendochter*
J.K. Rowling, de *Harry Potter-boeken*
Lemoney Snicket, *Het bittere begin*
Simone van der Vlucht, *De amulet*

Kindermishandeling

Brock Cole, *De feiten spreken voor zich*
Suzanne Fisher Staples, *Noodweer*
Gonneke Huizing, *Fluiten in het donker*
Josee Husaarts, *1000 sproeten*
Suzanne Koster, *Zwarte lieveling*
Karlijn Stoffels, *Rattenvanger*
Cynthia Voight, *Met het mes op tafel*
Anke de Vries, *Blauwe plekken*

Oorlog

John Marsden, *Morgen toen de oorlog begon; Het holst van de nacht; Een kille dageraad; De avond valt; Het uur van de wraak; Wachten op het donker; Een andere kant van vrijheid*
Theo Hoogstraten, *Verraderlijke vrienden*

I Tweede Wereldoorlog

Evert Hartman, *Oorlog zonder vrienden*
Theo Hoogstraaten, *Tussen twee vuren: mijn oorlog op Texel*
Harm de Jonge, *Dood spoor*
Steven Schnur, *De schaduwkinderen*
Karlijn Stoffels, *Mosje en Reizjele*
Jan Terlouw, *Oorlogswinter*
Anke de Vries, *Belledonne kamer 16; De rode handschoen*
Tatjana Wassiljewa, *Iedere dag telt*

II Jodenvervolging en onderduiken in de Tweede Wereldoorlog

Clara Assher –Pinkhof, *Sterrekinderen*
Mies Bouhuys, *Anne Frank is niet van gisteren*
Anne Frank, *Het Achterhuis, dagboekbrieven van Anne Frank*
Alison Leslie Gold, *Anne Frank, mijn beste vriendin*
Geertje Gort, *Ik zal voor je zingen*
Evert Hartman, *Oorlog zonder vrienden*
Tineke Hendriks, *Blijf zitten waar je zit*
Dagmar Hilarová en Miep Diekmann, *Ik heb geen naam*
Theo Hoogstraaten, *Tussen twee vuren*
Myron Levoy, *Alan en Naomi*
Mirjam Pressler, *Malka Mai*
Johanna Reis, *De schuilplaats*
Karlijn Stoffels, *Mosje en Reizele*
Jan Terlouw, *Oorlogswinter*
Annika Thor, *Een eiland in zee; De lelievijver; De donkere diepte; Op open water*
Ida Vos, *Wie niet weg is wordt gezien*
Anke de Vries, *De rode handschoen*

III Kinderen in de Tweede Wereldoorlog

Rudolf Herfurtner, *Oorlogskind*
Christa Laird, *De schaduw van de muur*
Myron Levoy, *Alan en Naomi*
Mirjam Pressler, *Malka Mai*
Uri Orlev, *Het eiland in de Vogelstraat*
Johanna Reiss, *De schuilplaats*
Karlijn Stoffels, *Mosje en Reizele*
Annika Thor, *Een eiland in zee; De lelievijver; De donkere diepte; Op open water*
Tatjana Wassiljewa, *Iedere dag telt*

IV Vluchten in de oorlog

Tineke Hendriks, *Blijf zitten waar je zit*
Theo Hoogstraaten, *Tussen twee vuren: mijn oorlog op Texel*
Maria Jacques, *Vlucht over de grens*
Mirjam Pressler, *Malka Mai*
Annika Thor, *Eiland in zee; De lelievijver*
Ida Vos, *Wie niet weg is wordt gezien*
Anke de Vries, *De rode handschoen*

Recht en onrecht

Arne Berggren, *De Stille*
Giles Diggle, *Het hanengevecht*
Anne Provoost, *Vallen*
Louis Sachar, *Gaten*
Karlijn Stoffels, *Stiefland*
Willem van Toorn, *Heer Doos*

Thrillers/detectives

Abbing & Van Cleeff, *De zwarte rugzak; Wespeneiland*
René Appel, *Foute boel*
Arne Berggren, *De gevoelige moordenaar*
Jack Didden, *Geheime operatie; Het fotomysterie*
Johan Diepstraten, *Zwendelaars?*
Lieneke Dijkzeul, *Eiland in de wind*
Theo Engelen, *Moordzaak; Droomvrouw vermist*
Suzanne Fisher Staples, *Noodweer*
Gerben Graddesz Hellinga, *Jacht op Jesse*
Michael Harrison, *Taxioorlog*
Joost Heyink, *De afgrond; Obsessie*
Theo Hoogstraaten, *Ijzige poppen; De listster; Blinddate; Hotspot; De toren van de zeven verdiepingen*
Norah McClintock, *Het lijk in de kelder*
David Patneau, *Gemiste beelden*
Ben Simmes, *De hormonenmoord*
Robert Taylor, *Haarscheurtjes*
Nancy Werlin, *Opgesloten; Schuldig*
Tim Wynne-Jones, *Brand!*
Peter de Zwaan, *Koerier van de kwaad*

Bijlage 4: leerstofoverzicht

Leerstofvervangende onderwerpen	Op nieuw niveau*	
	2 vmbo-t/havo	2 havo/vwo
Fictie/non-fictie	Blok 1, 2.3	Blok 1, 2.3
Genre (verschillende prozagenres)	Paragrafen Lekker lezen bij elk blok	Paragrafen Lekker lezen bij elk blok
Literaire begrippen (dialoog, personages, script)	Blok 2, 2.3; blok 6, 2.2	Blok 2, 2.3; blok 6, 2.2
Objectief/subjectief	–	Blok 4, 6.1
Spanningstrucs in fictie (open plekken, uitstel creëren door: andere verhaallijn, flash back, vooruitwijzing, dwaalspoor)	Blok 4, 2.2	Blok 4, 2.2
Tekstdoel (informereren, amuseren)	Blok 2, 2.2, 6.3; blok 3, 6.2; blok 4, 6.3	Blok 2, 2.2, 6.3; blok 3, 6.2; blok 4, 6.3
Doelgroep	Blok 3, 5.1; blok 4, 5.1	Blok 3, 5.1
Tekstsoorten (informatief, fictie)	Blok 1, 6.3	Blok 1, 6.3
Tekstvormen (enquête, artikel, recensie, (spannende) fictie als verhaal, radio- of tv-scène)	Blok 2, 2.4; blok 6, 2.2	Blok 2, 2.4; blok 6, 2.2
Vragen (open/gesloten vragen)	Blok 6, 6.1 en 8.1	Blok 6, 6.1 en 8.1
Presentatie houden	Blok 3, 8.1 en 8.2; werkwijzer spreekbeurt	Blok 3, 8.1; werkwijzer spreekbeurt
Creatief schrijven	Blok 5, 7.1 en 7.2	Blok 5, 7.1 en 7.2

* We hebben ervoor gekozen de in Nederland meest gebruikte methode weer te geven in dit overzicht. Mocht u met een andere methode werken, neem dan contact op met onze educatief adviseur via tel. (0575) 59 49 02. Onze educatief adviseurs zijn vakdeskundig en kunnen ook een dergelijk overzicht voor uw methode verzorgen.